

Danska pressan ger nóg burtur úr Føroyum

Vit skulu helst leita aftur til tíðina, tá okkara navnframi Ovi Joensen gjørdi sítt stóra bragd at rógva til Danmarkar og har hálvfjevndi Havfrúnna á Lange Linie, at finna so stóran áhuga fyri føroyingum og Føroyum, sum í løtuni. Tað gongur ikki dagur, at ikki okkurt av donsku bløðunum viðger "Bankamálið". Eisini sjónvarpið og útvarpið gera nóg burtur úr.

Sosialurin hevur roynt at fingið hendur á teimum mongu greinunum og hava vit endurgivið tað vit meta hevur týðning. Men so eru teir eisini longri greinar, sum lýsa sjónarmiðini hjá ymsum fólki. Í ávísum førum er slíkt tilfar av so mikið stórum princiðiellum áhuga, at vit hava valt at endurprenta okkurt av tí í heilum líki.

Í seinasta nummarinum av Weekend Avisen er áhugaverd grein eftir Jørgen Grønnegaard Christensen um dómara-kanningina. Hann starvast sum professari við Árhús Universitet og hevur útbúgving sum Cand scient. pol. Hann hevur av og á greinar í Weekend Avisen og prenta vit í dag grein hansara niðanfyri.

Bank og blod. Den færøske bankkollaps er blevet anledningen til en diskussion, som burde være en principiel debat om den rette form for afdækningen af betændte sager.

Dommerens fortrin

AF JØRGEN GRØNNEGAARD CHRISTENSEN

EN færøsk anmodning om en dommerundersøgelse af de omstændigheder, hvorunder Den Danske Bank fik smøget sig ud af sit færøske bankengagement på er blevet afvist. Regeringen har i høflige vendinger sagt nej. Man henviser til, at det ikke er den rette procedure.

Det er selvsagt ikke ensbetydende med en afvisning af at lade sagsforløbet undersøge. Man foretrækker blot at lade et særligt udvalg af sagkyndige kulegrave sagen, herunder må man formode også den danske regerings egen lod i den.

Der er flere begrundelser. De er principielle. For det første henviser statsminister Poul Nyrup Rasmussen til hensynet til domstolene. Helt udtrykkeligt henviser han til de betænkeligheder, som Højesterets præsident Niels Pontoppidan gav udtryk for i et åbent brev til Folketinget, som blev offentliggjort i november 1993 efter første runde af tami-sagen og efter beslutningen om at rejse tiltale mod Erik Ninn-Hansen ved Rigsretten.

Den konservative leder Hans Engell tilslutter sig denne begrundelse. Han føjer til, hvad der turde være en ganske anden sag, at det for hans parti også tæller at undgå den forpestning af det politiske klima, som følger/kan følge med dommerundersøgelser.

Det er et højt principielt spørgsmål, som afklares i en meget specifik anledning. Det er for så vidt overraskende, som et udvalg under ledelse af professor Lars Nordkov Nielsen grubler over samme problemstilling, som et flertal nu synes principielt at have afklaret i en konkret sag.

Spørgsmålet er, om man i flertallet har tænkt sig om. Spørgsmålet er også, om man er faldet for fristelsen til at tage mange andre hensyn end den ærbødige knæbøjning for en patetisk formuleret henvendelse til politikere fra Højesterets præsident.

Umiddelbart kan der være adskillige fordele ved at henlægge kritiske undersøgelser til særlige udvalg af sagkyndige. Man får en bred og sagligt relevant ekspertise inddraget i kulegravningen. Sådanne sagkyndige er i stand til at inddrage alle de kriterier i vurderingen af sagsforløbet, som efter deres skøn er relevante. Man får (måske) en hurtigere gennemgang af sagen, og man belaster ikke domstolene som institution, ej heller dommerstandens medlemmer gennem deres inddragelse i sager, som er politisk kontroversielle. Det er så vist for delene. De skal sammenholdes med fordelene ved dommerundersøgelserne. De gennemføres efter en på forhånd fastlagt procedure. De har indtil nu været åbne. Det kan være ubehageligt for de implicerede. Men det er uægteligt en styrke ud fra såvel demokratiske som retsstatslige principper.

De værdier tabes, hvis kulegravningen henvises til særlige udvalg af sagkyndige. Det er ingen ringe kvalitet i et undersøgelsesforløb, at de medvirkende i det sagsforløb, som er under udredning, skal forklare sig over for en undersøgelsesinstans, som arbejder i fuld offentlighed.

Dommerundersøgelsesopgaver har været at udråde konkrete hændelsesforløb samt enkeltpersoners, myndigheders og institutioners medvirken heri. Deres opgave har som regel også været at undersøge, om der i den sammenhæng var truffet dispositioner, som ud fra retlige kriterier kunne være problematiske. Både tami-sagen og Spar Nord-sagen har disse ingredienser. Det er især det sidste, som har givet anledning til kritik fra såvel politisk side som fra dommerside.

Det problem sætter man sig ud over ved i stedet at henlægge kulegravningen til særlige undersøgelses-

udvalg. Men omkostningerne kan være store. Dommerundersøgelseskonklusioner er alle baseret på en vurdering af trufne dispositioner i forhold til retlige normer. De er så vist ikke alle lige klare. Men de er mere klare end det sammensurium af udtalte og uudtalte hensyn, som under andre undersøgelsesformer kan begrunde en hvilken som helst konklusion, som i situationen måtte forekomme opportunt. Det er centralt, hvis man fortsat forestiller sig, at der efterfølgende eventuelt skal fastlægges et retligt ansvar.

Når sagerne i stedet henlægges til særlige udvalg af sagkyndige, er det også lagt op til, at vurderingskriterierne skal være brede. Det kan være en fordel, for så vidt som mange sager ikke afgøres – de hverken kan eller skal – ud fra rent retlige kriterier. På den måde kommer man tættere på virkeligheden, vil mange embedsmænd og politikere hævde.

Men der er uægteligt en fare knyttet til det. De sagkyndige undersøgelsesudvalg kan sammensættes med en sådan forståelse for det offentlige livsvilkår, at det bliver vanskeligt at forestille sig en undersøgelse, som for det første går til bunds i kortlægningen af sagsforløbet, for det andet afdækker forhold, som ikke kan forklare og forsvares ved de vanskelige vilkår, hvorunder man arbejder i poli-

tisk-administrative instanser. Det var den forståelse, som i sin tid gennemsyndede kortlægningen af postskandalen.

Det er ikke sikkert det går sådan. Man kan også tænke sig udvalg, som er sammensat efter andre kriterier. Men i de situationer er det også sikkert, at man fører den politiske konflikt, som førte til undersøgelsesudvalget, ind i undersøgelsesudvalget. Konklusionen er med andre ord, at undersøgelsesudvalg af særligt sagkyndige er en problematisk nydanskelse. Konklusionen er også, at dommerundersøgelserne har en række fortrin, som i hvert fald denne undersøgelsesform vanskeligt kan konkurrere med.

Det gør den ikke uproblematisk. En overvejelse kunne derfor være, hvordan man kunne forbedre formen. En mulighed er mere præcise og mere restriktive kommissorier til domstolene. En anden mulighed, som ville aflaste domstolsinstitutionen, ville være, at benytte de samme institutionelle rammer, som er knyttet til dommerundersøgelserne, men at lade undersøgelsesform gennemføres af f.eks. en advokat.

En tredje mulighed, som generelt burde overvejes, er at vise større tilbageholdenhed, inden konkrete sager underkastes kulegravning. Der er trods alt både en Rigsrevision og en ombudsmandsinstitution, som rutinemæssigt og rimeligt klarer en del af opgaven. Den sidste mulighed kræver imidlertid et politisk mådehold, som ikke kan forventes, når man på Christiansborg lugter blod.

Kunnu ætla í loyndum

- Eg eri framvegis ikki vísur í, at danir ikki ætla at skerja tey smáu sjúkrahúsini til bara at vera skaðastovur, sigur Vilhelm Johannesen, løgtingmaður

I Sosialinum leygardagin vísandi Andreas Petersen, landsstýrismáður, Vilhelm Johannesen, løgtingsmann, um, at einki hald er í gitingunum um, at ætlanin er at byggja stórar tyrlupallar á Tvøroyri og í Klaksvík, soleiðis at sjúkrahúsini á teimum báðum plássunum bara skulu virka sum skaðastovur.

Andreas Petersen hevur fingið hesar gitingar skriv-

iliga avsannaðar frá sjúkrahússtjóranum.

Hetta er ikki nóg mikið til, at Vilhelm Johannesen kennir seg tryggan og sleppur sínum gitingum.

- Eg havi ongantíð hildið ella sagt, at sjúkrahússtjórin ella Andreas Petersen hava slíkar ætlanir. Men vit hava høyrð so nóg onnur dømi um, hvussu danskir nevndir hava sitið í loyndum í árávis og fyrireikað m.a. parta-

brávabýtið, og tað er tí ikki óhugsandi, at onkur nevnd eisini hevur sitið og arbeitt við slíkum broytingum. Tað kunnu vit ikki vita, sigur Vilhelm Johannesen.

Hann byggir gitingar sínar á, at tað kom ein frágreiðing frá eini serfrøðinganevnd um bygnaðarbroytingar í heilsuverkinum, og niðurstøðan í tí frágreiðingini var júst, at allar størri skuðrviðgerðir áttu at verði

gjørdar á Landssjúkrahúsinum.

- Í øllum avtalum, sum føroyingar hava gjørt við ríkisstjórnina líka síðan 1. februar 1993, verða nevndar bygnaðarbroytingar, eisini í heilsuverkinum.

- Nógv bendir tí á, at slíkar ætlanir eru, og sum kunnu gongur sjáldan royskur av ongum brandi, sigur Vilhelm Johannesen.

randi

